

Troude ha Milin : Ar marvailher brezoneg pe Marvailhou brezoneg, dastumet gand ar horonal **A. Troude** ha **G. Milin** (ar galleg a zo dirag ar brezoneg). Brest 1870.

Notennou : Modernnaet eo bet an doare-skriva. N'eo ket gwir e vefe galleg e-barz. Skrivet eo gand an dorn al leor a zo bet prestet din gand Skol-Veur Vrést.

Troude : Brést 1803 – Brést 1885). Levezonet eo Milin, gwechou 'zo, gand ereadurez ar galleg.

Faziou rannouigou-verb ha reiz an anoïou a zo.

*

Ar paotr Laouig hag an Aotrou Doue

E Plougerne gwechall-goz e oa o chom eun intañvez hag he-devoa tri baotr, yaouankig o-zri c'hoaz. He gwaz, labourer-douar, a oa maro, an den kêz, oh ar boan. Ne oa ket gwall bell abaoe c'hoaz, ha bremañ, evel a hellit kredi, an intañvez paour-mañ he-devoa dienez muioh evid n'he-devoa bet a-raog. Ne veve-hi bremañ hag he bugale nemed dioh kalon vad ar gristenien o-devoa truez outi. D'ar houlz-se, an dud a oa mad oh ar paour hag 'hed ar wech int bet, evid doare, en or bro.

Goude daou pe dri bloaz, paotr kosa an intañvez pa oe greet e baskou ganatñ ha p'en-devoe paket e drizeg vloaz, an oll tro-war-dro a lavare d'e vamm e oa mall braz dezi lakaad anezañ da ober eun dra pe zra euz e gorv.

An intañvez-mañ a ouie ervad e oa gwir kemend a lavare an dud dezi, hag eun devez hag hi mond ha komz oh he mab ha lavared dezañ e oa diwar eur mare mez dezañ chom da veva diwar an aluzenn, ha bez' e tlee mond bremañ da labourad evid gounid e vara.

« Ne houlennan ket gwell, va mamm, hag o hortoz edon ma komzjeh ouzin diwar-benn an dra-ze evid mond da vale bro, rag marteze e vezin eürusoh evid chom dre amañ. »

« Kee, pa gavi mad mond, eme e vamm, me ne virin ket ouzit. Karet em-bije avad rei dit eur gwenneg bennag ha n'em-beus liard na diner, evel a ouzout. N'az-pezo eta, va mab, nemed eun tamm bara. »

« Mad ! va mamm, eme ar paotr ; marteze, a-benn ma vezo debret, em-bezo kavet eun tamm bennag all. »

Hag ar paotr neuze ha lavared kenavezo d'e vamm ha d'e vreudeur, hag en hent.

Eur pevar devez bennag e reas gand e vara, ha ne zebras ket 'leiz e gov bep pred ; ne zebras nemed evid beva ha chom en e zav.

War-benn ar pevare devez, diouz ar pardaez-noz, ar paotr, ne ouie nag hent na gwenodenn, a en em gavas e-kreiz eur hoad. O weled an noz war e gein hag heb gouzoud da beleh mond, ar paotr a gerz evelato a-raog, en eur lavared :

« Marteze e kavin ti dre amañ. »

Setu m'en-doa lavaret gwir, rag a-benn eur pennadig goude hag eñ ha gweled eur goulou dirazañ. Tostaad a ra ouz ar goulou, hag en em gaoud hebdale dirag eur maner. Heb marhata tamm, hemañ diohtu a sko war an nor.

Eur plah a zeu da zigeri :

« Piou out-te, paotr ? « , a houlenn houmañ outañ.

« Me, emezañ, a zo eur paourig kêz n'en-deus na ti na netra d'am golei nemed toenn an noz ; pevar devez 'zo ez on eet euz ar gêr ; en em gavet on er hoad-mañ d'ar pardaez hag e karfen kaoud digor, ma ve gallet, rag ne deo ket ebat beza er-mêz, ken yen ha ma'z eo anezi. »

« Netra avad, eme ar plah. Mad ! deport eur pennad, me 'ya da houlenn digand ar mestr ha da loja a raio. »

Hag ar plah ha mond, ma lavaras ar mestr dezi degas ar paotr en ti ha rei dezañ eun dra bennag da zebri.

Bez' e hellit kredi ne oe ket lent ar paotr da vond e-barz pa oe lavaret dezañ, ha ne reas ket a bismigou ivez evid staga gand ar pez a oe lakaet dirazañ, rag pellig 'oa n'en-devoa ket bet 'leiz e gov.

E-pad m'edo o tebri, ar mestr a ziskennas oh traoñ hag a houlennas ouz ar paotr piou e oa hag euz a beleh e teue.

« Me, emezañ, a zo mab eun intañvez paour euz a Blougerne, ha pevar devez 'zo on eet euz ar gêr gand asant va mamm da glask gounid va zamm, pa'z on en em gavet en noz-mañ er hoad a zo amañ. »

« O klask labour emhout 'ta ? », eme ar mestr.

« Ya da ; ne houlennan ket gwell. »

« Mad ! mar kerez e chomi amañ hag ez-pezo kant skoed er bloaz evid da goumanant ; e vezi bevet ha gwisket ouspenn. Evid an dra-ze ne vezo ket braz al labour az-pezo da ober. Me am-beus aze eun azen em hraou, n'ez-pezo nemed mond da gas anezañ da ober eur bale, pell a zo n'eo ket bet er-mêz, ha pa vezi diskuizet a-benn daou pe dri devez amañ, ez i gantañ. Arabad e vezo dit avad sach a morse war e gabestr ; lezel anezañ a ranki da vond el leh ma karo, rag, mar tennez war e benn, m'her gouezo abred ha neuze me da laosko da vond kuit ha n'az kemerin mui. Bremañ, gra evel a giri. »

« N'ho-pezet aon ebed, eme ar paotr, ober a rin ar pez a fell deoh ; ne deo ket diêz. »

Sada bremañ ar paotr, debret mad e goan gantañ, ha kaset da gousked en eur gwele pluñv. Morse c'hoaz n'en-devoa kousket en eur gwele ken bouk ha ken kuñv.

Antronoz, hemañ, Paol e ano, a zavas goude beza kousket beteg pell an deiz, ha pa oe diskennet ouz traoñ, ar plah a lavaras dezañ kempenn dillad an aotrou hag e votou ivez. Paol a reas diohtu, ha pa veze peurhreet e labour, bet tro e chome da zelled ken a lavare adarre ar plah dezañ ober an dra-mañ pe an dra-hont.

Tri devez a dremenas eno er hiz-se. D'ar pevare, ar mestr a halvas anezañ d'e gaoud.

« Asa ! emezañ, va azen a zo aze skuiz en e graou ; bevet mad eo evid gwir, evelato ne deo ket a-walh, rag o veza ne deo ket bet pell a zo er-mêz, e tle beza sonnet e zivesker outañ. Te avad, va faotr, a zo diskuiz bremañ, laka 'ta an dibr war e gein hag ar habestr a gavi er hraou en e benn. Sad' amañ dit eur vouchenn vara gwenn, daou lur kig moh hag eur voutaillad win, rag marteze an azen-mañ, o veza n'eo ket pell a zo er-mêz, ne falvezo ket dezañ distrei d'ar gêr fenoz. Dre ze e lavaran dit c'hoaz lakaad evez mad da chom hep sach a war e benn ; n'eus forz e pe leh ez aio, lez anezañ da vond atao ; ma n'her laoskez ket, me a ouezo ha da gaso kuit. »

« Ober a rin, aotrou », eme Paol.

Hag hemañ neuze, goude lavared kenavezo, a bign war gein e azen hag a ya ahano.

Al loen-mañ, laosket da vond, a ya war e ourzig, evel ma oa boaz ; ne chom e neb leh avad, bale a ra atao, hag evitañ da vond goustadig, en-devoa greet evelato eur pennad mad a hent a-benn kreisteiz, pa en em gavjont, paotr hag azen, gand eun den paour-kêz koz daoubleget ha krommet beteg an douar, e varo hir ha gwenn-kann evel eun duillad lin.

An hini koz, diohtu ma welas ar paotr Paol, e vara dindan e vreh gantañ, a dostaas en eur lavared :

« Eun tammig bara, mar be ho madelez, abalamour da Zoue ? »

« Rei a-walh a rafen eun tamm deoh, den koz, eme Paol, ma oufen pegeid e ve va azen oh ober e dro ; dre na ouzon ket ha dre n'am-beus ket dienez a-walh beteg-henn, ne garfen ket kaoud adarre, hag e kavan gwelloh chom heb rei tamm ebed deoh, den koz, bete gouzoud. »

« Mad ! va faotrig, kenavezo neuze ! »

Hag an den koz ha mond kuit, eun druez da weled.

An azen a valeas atao heb chom da ehana e neb leh. Eet pell ahano, eh en em gavjont dirag ar mor, hag an azen ha diskenn diohtu en aod, ar paotr war e gein atao.

Souezet-marzo e oe, pa welas anezañ o vond er mor.

« Emichañs, eme Paol, ne daio ket pell c'hoaz, evitañ da veza sod, rag beuzet e ve. »

An azen-mañ a yee, a yee atao, ha dare e oa da vond war neuñv, pa zavas aon gand ar paotr.

« Hamañ, emezañ, a zo sod, an azen-mañ d'an aotrou, ha mar lezan anezañ da vond da heul e benn, e vezo beuzet ha me ivez gantañ. Mar fell dezañ mond da veuzi, me ne fell ket din, ha gwelloc'h eo ganen tenna war e benn ha beza kaset kuit. Gwaz a ze ! »

Hag ar paotr Paol neuze hag ober eur zachadenn grenn war benn an azen a zistroas diohtu war e hiz hag a yeas war-eeun gantañ dre an hent ma oa deut.

Azen ha paotr distro, ar mestr a ziskenn d'o haoud hag a lavar da Baol :

« Amzent out bet ouzin, ha bremañ, evel am-beus lavaret dit, ez i kuit ahalen, rag tennet ez-peus war penn an azen ; anez, ne vije ket distro ken abred. »

« Gwir eo, eme Paol, sachet em-beus war e benn o veza ma'z ee re zon er mor ; beuzet e vije bet ha me ivez gantañ. »

« Mad ! eme an aotrou. Sed' aze kanr skoed a zo da goumanant, hag an dillad am-beus roet dit hag a zo ganez. Kee bremañ d'ar gêr pe e leh all ; te 'raio da hiz. Evidon-me n'em-beus mui ezomm ebed ahanout hiviziken. »

Setu ar paotr ha kemered e gant skoed, ha d'ar gêr ganto, heb lavared zoken bennoz Doue.

Pa en em gavas er gêr , ne oa netra en ti, na gwenneg na bara. Prenet e oe diohtu peadra da veva, hag endra ma padas arhant Paol, ne oe ket a ziouer.

Etretant ar paotr a lavaras d'e vamm ha d'e vreudeur petra a oa c'hoarvezet gantañ penn-da-benn.

« Me, emezañ, a oa en em gavet mad eno, ha chomet e vijen bet c'hoaz paneve an azen a oa bet roet din da lakaad da vale. An aotrou en-doa lavaret din e oa arabad tenna morse war e benn, hag evelato me am-beus greet hag a zo bet kaset kuit evid an dra-ze. »

« Te, eme e vreur eil-kosa, a zo bet eun diod, ha ma kar va mamm va leuskel-me da vond ivez, me a raio kement tra a vezo lavaret din gand an aotrou-ze, rag ne gredan ket e ve eun dra ziêz chom hep sach a war benn eun azen, pa vezer war e gein. »

Hemañ, a reed Bastian anezañ, a lavare an dra-ze dre na ouie ket petra 'oa bet c'hoarvezet gand e vreur, rag hemañ n'en-doa ket anzavet e oa bet an azen er mor gantañ.

Sada neuze hag ar vamm ha lezel he eil mab kosa da vond en hent ivez d'e dro.

Bastian a yeas evel pa lavarfed war roudou e vreur Paol, hag a-benn tri pe bevar devez, muioc'h pe nebeutoc'h, eh en em gavas ivez er hoad dioc'h an abardae,z ha mond da houlenñ loja er maner.

Evel e vreur e oe degemeret ha lavaret dezañ gand ar mestr chom, mar karje, da gas an azen da vale.

A-benn pevar devez abaoe ma'z edo er maner, e oa kaset da vale e azen, gand divenn mad greet dezañ adarre chom hep sach a war e benn. Eur vouchenn vara gwenn, eur voutailad win hag eur pezh kig-moh da zebri en hent a oe roet dezañ evel da Baol, ha setu ar paotr Bastian o lavared kenavezo ha kuit, a-haoliad war e azen.

En em gaoud a ra an den koz da houlenñ eun tamm bara digantañ ivez ; Bastian avad a lavaras dezañ :

« Bez' ho-pezo eun tamm, tad-koz, en distro emberr, m'am-beus bet re. Da hortoz me a ya en hent gand an azen. »

Hag ahano.

An azen a ya, a ya atao, a gerz etrezeg ar mor hag e-barz heb marhata pa en em gavas en aod.

Bastian, nehet o weled e azen, a lez anezañ da vond evelato. Eet e oa pelloh dioh an aod, ha tostig e oa da vond war neuñv, pa grog aon e Bastian na ve beuzet. Eur zachadenn a ra war benn an azen, hag hemañ a zistro diohtu d'ar gêr.

Ar mestr, war hed anezañ, p'her gwelas o tistrei ken abred, a lavaras :

« Ne deo ket bet pell da dro, paotr, 'm-eus aon n'az-pe sachet war benn da azen. »

« Ya da, aotrou, eme Bastian, greet am-beus. »

« Mad ! mad ! sad' aze neuze da gant skoed, ha kee kuit, me n'am-beus ezomm ebed ahanout mui. »

Hag ar paotr d'ar gêr, hep trugarekaad kennebeud hag e vreur, e gant skoed en e hodell gantañ.

Pa en me gavas e Plougerne, e oa debret ar hant skoed kenta heb na oa chomet na gweneg na netra.

« Mad ha brao ar stal c'hoaz ganeom !, eme Bastian. Sada kant skoed all. Endra bado ar remañ, e vezo boued da zebri ! »

Ma oe kerhet kement tra a oa ezomm da gaoud.

E-pad ma'z edont gand o fred, ar mab kosa a lavaras d'e vreur :

« Ahanta ! me 'gave din e tlees beza furroh evidon ; ne dout ket bet, me 'wel. »

« Nann da, heñvel tra, evid doare, a zo en em gavet ganeom », eme an eil.

« Mad ! eme Laouig, ar yaouanka euz a dri baotr an intañvez. Neuze, ma kar va mam va lezel-me da vond ivez bremañ d'am zro, e vezo gwelet ha distrei a rin-me ken buan. Me 'gav din e rin n'eus forz petra a vezo lavaret din ad ober. »

« Te, eme ar vamm, a zo kalz re yaouank c'hoaz evid mond keid-all dioh ar gêr : Sad' aze n'ez-peus nemed eiz vloaz c'hoaz. »

« N'eus forz ! va mamm, va list' atao da vond ma vezo gwelet ha ne rin ket gwelloh evid va breudeur. Evid c'hoant ober am-beus. »

« Penaoz e rafes-te, Laouig, ken bihan ha ken dister ha ma'z out ? »

« Gwir eo, va mamm, ez on bihan ha dister, evelato arabad eo deoh lavared n'on ket den a-walh evid mond di, rag ar re vihan a hell aliez kaoud penn ha kalon kement hag ar re vraz, ha muioh zoken a-wechou. N'eo ket lavaret a zo a-walh er bed-mañ, ober a zo gwella, ha me, va mamm, a rank mond, ha pa ne ve nemed evid diskouez n'on ket eur gaouiad. »

« Mad ! mad !, eme ar vamm, pa fell dit mond war-lerh da chañs, kee, Laouig. Gwell eo dit ivez marteze evid chom amañ da vervel gand an naon. »

Setu Laouig neuze o kimiada dioh e vamm hag e vreudeur, hag en hent, herr warnañ, endra helle ar paotrig kêz.

Eun tamm bara du a oa eet gantañ ivez e korn e hodell evel gand e vreudeur. Kerzed a ra bremañ dre an hent ma oa eet Paol ha Bastian. Kaer avad en-devoa astenn gand tiz e zivesker bihan ha skei mibin gand e zaou droadig an hent, e oe pelloh o vale evid na oa bet e vreudeur.

En em gaoud a reas evelato gand ar maner, noz du anezi, ha ken skuiz ouspenn ma oa bihan. Ne hellas ket tizoud na tost zoken beteg morzol an nor. Petra a ra neuze Laouig ? Kregi en e votez-prenn ha darhoi ganti da hervel unan bennag.

Ar plah a ziredas d'an nor hag a oe mantret o weled eur paotrig ken bihan all.

« Petra a glaskez, bihanig ? », emezi.

« Beza lojet, m'ho-pefe ar vadelez. »

« Kredi a ran e vezi. Deus atao e-barz, me a ya da houlenn digand va mestr. »

Houmañ, eet d'al laez, a lavaras dezañ :

« Ouz traoñ du-ze ez eus eur paotrig bihan ha yaouank-flamm a zo deut da houlenn digor. »

« Gortozit, eme an aotrou, ma'z in va-unan da weled petra eo. »

Hag eñ da ziskenn. Ha pa welas Laouig eh anavezaz raktal e oa eur paotrig mad.

« Plah, eme an aotrou, kenta a zo da ober eo rei dezañ da goania gwella ha ma hellot, rag ezomm braz en-deus ar paourig kêz, me 'wel ! Ha pa vezo debret mad e goan gantañ, e kasot anezañ d'e wele, rag skuiz eo ivez hag ezomm da ehana a dle da gaoud. »

Ar plah a reas afo kement en-devoa lavaret ar mestr dezi.

Laouig a zebras natur e goan en eur drugarekaad Doue hag an aotrou a oa ken mad ouz ar re vihan. Eet d'e wele, ar paotr a zelle en-dro dezañ hag a gave ebat beza gourvezet eno e-touez ar pluñv.

“An aotrou-ze, emezañ, a zo pinvidig-mor, evid doare. Gwell a ze ! Rag mad eo ivez ouz ar re baour, ha me a gav din e ra mad an Aotrou Doue rei danvez d'ar re a zo truezuz ha karantezuz ouz ar re reuzeudig.”

E-pad ma troe an traou-mañ war e spered, gwella ma helle, Laouig en em roas da gousked ha ne zihunas ken na oe antronoz vintin. Diohtu ar paotr a ra eul lamm er-mêz, en em wisk hag ouz traoñ.

Pa'z eas Laouig er gegin, edo eno ar plah, ar pod ganti war an tan.

« Bremaig, emezi, e rankan mond da gerhed keuneud. »

« Da beleh ?, emeLaouig. Lavarit din, ha me a gerho deoh. »

« Aze emaint er porz, gweled a rez », emezi en eur ziskouez dezañ.

« Mad eo ! Me a ya da gerhad kement hag ho-pezo ezomm, ha pa ve da garga toull ar geuneudeg e ve ! »

Ma oe laouen ar plah, na petra 'ta !

Pa oe echu al labour-mañ gand Laouig, e houlennas oh ar plah petra he-devoa c'hoaz da ober.

« Pa houlenez, va faotr, emezi, aze ez eus bouteier-ler ha dillad louz da gepenn, mar kerez. »

« Deut anezo din, eme ar paotr, ma welin. »

Hag ar plah ha rei ar bouteier hag an dillad, a lavare da Laouig.

« N'eo ket diêz, emezañ, an traou-ze da netaad. »

« Gra, va faotrig, pa fell dit. »

Ha setu Laouig diohtu da staga gand e labour. Hen ober a reas hag ober mad zoken heb beza pell c'hoaz, rag hemañ, pa ree eun dra, n'eo ket ober an neuz eo a ree. Setu ma plije kenañ d'ar plah.

Ar mestr a ziskennas eur pennad goude d'ar gegin hag a houlennas oh ar plah :

« Ahanta ! penaoz e kavit-hu ar paotr-mañ ? »

« Hemañ, emezi, n'eo ket tamm ebed heñvel ouz ar re all a zo bet amañ. Ar re-ze a oa traou didalvez e-skoaz hemañ, petra bennag ma oant kosoh, brasoh ha galloudusoh evitañ. Sad' aze ez eo bet o kerhad keuneud din 'leiz ar geuneudeg hag en-deus kempennet e berr amzer ho poutou hag ho tillad deoh. Eur paotr euz ar re genta eo, ha mar kendalh en eur vrasaad, e vezo eun den anezañ, hag eun den eüruz c'hoaz, a zo gwell. »

« Kredi a ran, eme an aotrou, evid an tres a zo warnañ. Plijoud meurbet a ra din ivez ; grit stad anezañ muia ma hellot, hen derhel amañ a rin pellohig evid ar re all da weled. »

A-benn tri devez goude, an aotrou a houlennas ouz Laouig, a glev e kana en eur labourad :

« Asa ! va faotr, n'em-beus lavaret netra ebed dit c'hoaz ; ha c'hoant az-peus da chom amañ ganen evid kas va azen da vale pa vezo red ? »

« Ya avad, aotrou, ha mar fell deoh derhel ahanon, ha pa ne ve nemed evid va boued, e ven laouen. Me n'on ket braz c'hoaz ha dre ze n'on ket kennebeud evid ober gounid kalz ; va boued a ve a-walh da gaoud. »

« Ne deo ket ! eme an aotrou. Me a ro atao kant skoed gobr d'ar re a zervij ahanon e-pad bloaz hag e-pad eun devez. Kant skoed az-pezo eta, ha bouetet ha gwisket e vezi ouspenn. Evid kement-se n'ez-pezo da ober nemed mond gand va azen er-mêz ha lezel anezañ da vond

el leh ma karo hep sacha morse war e benn. Goude warhoaz ez i gantañ da ober eun dro ; gra da bak a-benn neuze. »

Deut an deiz da vond, an aotrou a ro da Laouig ivez, evel en-devoa roet d'e vreudeur, eur bara gwenn, eun tamm kig-moh hag eur voutaillad win.

« Kalzig a draou a roit din, aotrou », eme ar paotr.

« N'az-pezo ket re, rag marteze an azen, skuiz pell 'zo en e graou, ne zistroio ket en deziou kenta-mañ d'ar gêr. Dre ze, ez eo red ez-pe boued da zebri en hent, mar c'hoarvezfe d'an azen chom pell da ober e dro. »

« Pa fell deoh, aotrou, me a ya d'o has ganen. »

« Ya, kas anezo ganez, ha gand a ri, diwall avad oh ar pez am-beus kemennet dit. »

« Kit atao, aotrou ; ne rin ket. Bezit heb aon rag an dra-ze, rag ha pa dlefen koll va buhez, e vezo greet hervez ho lavar. Kenavezo, aotrou ! », eme Laouig, a lammas, en eur hoarzin, war gein an azen hag a yeas ahano raktal.

Setu bremañ an azen o vond atao heb ehana morse, ha Laouig war e gein a gane hag a zute beb eil, o leuskel anezañ da vond.

Kalon or paotr a dride en e greiz o kleved, dre ma teu al laboused o kana ivez a-zioh e benn. An amzer a oa kaer, an heol a bare kel lugernuz oh an douar, ma lavare Laouig ennañ e-unan :

“Me a vezo eüruz bremañ eur pennad mad, hag atao, gwella 'zo, a greidan, o veza m'am-beus kavet eur mestr euz ar re wella. Êz eo ober hervez a lavar, ha pa ve diêz, ober a rin ; paeet ha bevet mad on gantañ, perag eta neuze ne zentfen ket outañ ? Al laboused bihan a glevan o kana n'o-deus ket muioh evidon-me ; nebutoh a draou o-deus zoken, hag evelato ez int laouen hag e trugarekaont Doue. Evelto e tlean da ober hag ober a rin.”

En eur lakaad an traou-mañ ha kalz a draou all war e spered, Laouig a oa en em gavet gand an den koz krommet war-zu an douar hag eun druez e weled, ker koz ha ker paour ha ma oa.

« Eun tamm bara, en an' Doue, mar be ho madelez, va faotrig ? »

« Ya avad, eme Laouig, bez' ho-pezo, rag me n'am-beus ket ankounac'haet ez on bet paour hag em-eus bet naon d'ar houlz ma'z edon e ti va mamm, o veva diwar an aluzenn ! Neuze e kaven mad bara ar gristenien o-deveze truez ouzin hag ouz va mamm. »

Endra ma lavare Laouig, an azen a oa chomet a-zav. Ar paotr a grog en e vouchenn hag a ziskolp eur pennad mad anezi da rei d'an den koz. Rei a reas dezañ c'hoaz eur peziad mad euz e damm kig hag eur banne sonn a win.

« Bennoz Doue war da benn, paotrig bihan ! », eme an hini koz o vond kuit.

« Trugarekait ivez va mestr hag an Aotrou Doue, eme Laouig. Doue en-deus roet peadra d'am mestr, ha va mestr en-deus roet din-me, gand e galon vad, ar bara, ar hig hag ar gwin ho-peus bet lod anezo. »

Hag an azen en hent adarre, ha war e gein Laouig o kana a-bouez e benn evel eul laouenanig.

Ne oa ket eet pell ahano ma oe souezet, a-greiz kana, o weled edo e vara hag e win en o fez evel a-raog. Distrei a ra da zelled war e lerh, hag o weled an den koz troet e gein gantañ o vond kuit goustadig, Laouig a halvaz anezañ da zond d'e gaoud.

« Deut amañ, den koz, emezañ, ha me a roio c'hoaz eun tamm all deoh, rag bez' em-eus aon eo bihan an tamm ho-peus bet. »

An hini koz a zistroas hag a lavaraz d'ar paotr :

« Bennoz Doue dit, va faotrig ! A-walh am-eus bet diganez. Kee gand da hent ; en em gaoud a ri el leh ma'z out bet kaset gand da vestr, mar 'peus fiziañs e Doue. »

« Eo da, eme ar paotr Laouig. Fiziañs am-eus e Doue, fiziañs n'am haso ket da goll gand va azen, emichañs ! »

Ne lavare ket a haou, evel a vezo gwelet diwezatoh.

An azen a gendalhe da vond goustadig ha war e ourzig evel a-raog, hebdale e neb leh. A-benn ma oe bet eur pennad o vale er hiz-mañ , eh en em gavas en aod, ha Laouig diwar e gein a zelle hed-ha-hed ar mor oh ober en-dro d'an douar evel eur helh braz ha ledan.

“Nemed Doue, emezañ, den ne oar pegen don eo, hag evelato, war a lavare va mestr din, en deiz all, ne deus greunenn drêz ennañ na dint¹ anavezet gand Doue, ha mar karfe, na vent galvet gantañ dre o ano. Doue, a lavare c'hoaz va mestr din, a wel ar re vihan koulz hag ar re vraz. Penaoz goude ne ve ket a fiziañs ennañ² ?“

Krog e spered don en traou-mañ, Laouig n'en-devoa ket taolet kalz a evez oh e azen. Hemañ a oa diskennet en aod hag a oa o vond er mor, pa zeuas ar paotrig ennañ e-unan.

“Va azen, evid doare, eem Laouig, en-deus c'hoant en em walhi. Evel a garo e raio, ha pa falvezfe dezañ treuzi ar mor zoken mar kred ez eo kreñv a-walh. Me a laosko anezañ da vond hep kaoud aon ; derhel mad dezañ a rin avad rag heptañ n'on ket den ahanon va-unan – a beleh e ven ? – da vond keid-all. Lavaret ez eus din e oa arabad sach a war e benn, ha sach a ne rin ket, rag mar bez beuzet, me a vezo ivez.“

Setu bremañ an azen eet don er mor ; neuñv a ra, ha Laouig sonn war e gein, a grog stard en e voue.

« Kee atao, va azen, el leh ma fell dit mond, ha ken na vezi skuiz. Evidon-me, me az lezo da vond. »

A-benn eur pennad ma oa al loen o neuñv, e kavas d'ar paotr eh izellae an dour dindanañ. Hag ober a ree evel a grede, rag se ne oe ket pell ma welas an azen o vale war eun hent braz e-kreiz ar mor a zigore dre ma'z ee hag a zerre war e lerh.

Laouig a oe mantret gand kement-mañ, hag a lavare en e spered :

“Evid doare, an azen-mañ ne deo ket evel al loened all, pa faout ar mor en e raog evid ober eun hent dezañ !“

Neuze or paotr a zell piz dra ma'z ee hag a wel, a-benn eur pennad mad, eur pezh rod vraz, brasoh evid rod eur vilin, o trei gand herr war an hent hag enni tachou lemm, aotennou, kontellou, begou filzier hag a bep seurt binviou da droha.

“M-eus aon, eme Laouig, ne daim ket pelloh, rag mar da an azen evid tremen en tu all d'ar rod-se, e vezo trohet a-beziou ha me ivez gantañ. Mad ! n'eus forz a ze, mar da e-barz, me a yelo ivez, hag, evel a garo Doue, a vezo !“

Hag an azen heb distrei tamm diwar e hent ha mond atao etrezeg ar rod vraz. Dre ma tosta, ar rod a dro gand muioh a herr, hag an azen en em gaoud ganti ha mond war e benn e-kreiz ar rod a dro gwaz eged biskoaz, hag a bik anezañ en e vruched, en e dalier hag en e zivesker, ha Laouig ivez en e benn, en e skoaz hag en e zivreh.

Evelato ne oe ket braz ar boan o-devoe o-daou, rag an tachou, aotennou hag all, a dorre dre ma stokent enno, heb ober, koulz lavared, droug ebed dezo.

“Mad eo, eme ar paotr. Me 'gave din e vijen bet lazet amañ, ha padal n'on ket bet toullet gwasoh eged gand beg eur spillenn pe eun nadoz. Hemañ, an azen-mañ, a oar gwelloh evidon-me petra eo ar rod-mañ, evid doare. Ha c'hoaz e lavar an dud ez eo an ezen loened sod ! Evidon-me ne zavin ket ganto hiviziken war an dra-ze, rag me 'wel ervad, gwella em-beus da ober, eo leuskel atao va azen da vond d'al leh ma karo.“

Ne oa ket eet gwall-bell ahano an daou-mañ, ma klevas Laouig yud ha kri forz. Selled a ra en-dro dezañ hag eñ ha gweled eun den, e viz gantañ en tan. Krial a ree ma oa spontuz e gleved.

Pa oe deut ar paotr war-nez rei da gleved dezañ, e lavaras :

« Perag, mar ho-peus-hu kemend a boan, e talhit ho piz en tan ? Tennit anezañ kuit. »

An den ne lavaras grig, nemed yudal atao :

¹ : ne deo. Ha pelloh “ne vent » : ne vefe. o ano : heh ano.

“Diotoh e rank beza hennez evid va azen-me, eme Laouig o vond kuit. Ma vijen-me bet en e leh, me n’am-bije ket lakaet va biz en tan !“

Goude an dra-mañ, marteze war-hed eun hanter-leo ahano, Laouig a welas eun den all e-kreiz an tan, war greiz e gein, koazet e zaouarn gantañ hag o c’hoarzin etrezeg an neñv.

“Sad’ amañ eur vro avad, eme Laouig, hag a zo traou burzuduz enni : a-hont eun den hag a gri forz, ha n’eus nemed eur biz dezañ en tan ; hag amañ eun den all a zo gourvezet e-kreiz eun tantad-tan hag a hoarz etrezeg an neñv. Biskoaz kemend-all !“

En eur zoñjal en traou-mañ hag e-pad ma labour e stard spered Laouig da houzoud petra oant, an azen a oa en em gavet dirag eul lanneg vraz a oa e-barz eur pezh bandennad saout ha kel lard, ma’h heje ar hig outo, ha koulskoude el lanneg-se ne oa enni d’ar zaout da beuri nemed koz tammou brug treud, ha rouez c’hoaz ; goloet e oa penn-da-benn a vein hag a gerreg. Ar zaout evelato a oa lard-toaz evid eur genaouad bennag a gavent eno.

“Bro ar burzudou a zo amañ ! eme Laouig. Kement tra a welan a-zehou hag a-gleiz am laka mantret. Me ‘glaoustrfe ne dremen ket kalz a dud dre an hent-mañ.“

Pelloh eun draig bennag, ar paotr a welas en eun draonienn eur pezh bagad saout all, hag ar re-mañ treud-gagn, evito da veza en eur prad mad ha ken uhel ar geot ennañ, na weled ket divesker d’ar zaout³. Ken treud ha ker sinah e oa ar zaout, m’en em lakaas Laouig da hoarzin o weled anezo oh heja gand an avel. Ne oant, evid lavared mad, nemed eur spezh a zaout.

Laouig a lakae en e spered ar vagad saout-mañ e-keñver ar re genta, hag e oa nehet ha nehet, a hellit kredi, gand saout lard en eur warennad vein, ha saout treud en eur prad mad.

“Dindan an dra-mañ, emezañ, e tle beza kuzet eun dra bennag hag a zo en tu all d’am spered, rag n’on ket evid dond a-benn da anaoud petra eo.“

War gement-se, an azen ne chome ket a-zav ; mond a ree atao war e ourzig hep chom da zelled, e neb leh ; evid doare n’en-devoa ken preder nemed mond gand e hent.

Laouig, eñ avad, ken touellet gand ar burzudou a wele, ne dize ket kaoud naon, leun e gov gand an traou a wele. N’en-devoa ket na soñj nag amzer da zebri tamm, abaoe ma oa eet euz ar gêr.

Goude beza bet evel-se eur pennad brao o pleustri diwar-benn ar zaout lard hag ar zaout treud, eh en em gavjont, an azen ha Laouig, dirag diou garreg vraz o tond d’en em steki an eil oh eben evel daou vaout oh en em ganna pe o tourtal. Tan a strinke diouto evel diou gurun o strakal.

“Allaz ! eme Laouig, mar da va azen beteg eno da glask tremen, e vezo greet or stal deom on-daou. Evelato, red eo kaoud fiziañs e Doue. Beteg-henn om en em dennet brao euz a gement ‘zo c’hoarvezet ganeom, hag amañ ez aim brao ivez emichañs heb nemeur a boan...“

An diou garreg en em stoke atao war an hent hag an azen a yee ivez atao etrezeg enno evel pa ne vije bet netra dirazañ. Penn an azen a ya e-kreiz etrezo, hag e gorv goude beteg e lost a oe paket – eur pouchad anezañ – ken a zivogedas eun draig en tan dioutañ, darbet dezañ kregi e-barz.

“Poent eo tremen, eme Laouig, ha ma vijem-ni bet paket e-kreiz, e vijem bet friket evel silzig maout⁴ ; evid doare n’om ket en em gavet c’hoaz, rag me ‘wel a-hont eur pezh pont da dremen, ken uhel hag eur menez eo, ha dindanañ eur volz vraz o terhel anezañ klok ha sonn.

Dre ma tostaent oh ar pont, Laouig a zelle, ha kaer en-devoe ne wele ken hent da bignad nemed dereziou sonn ha ken striz ouspenn c’hoaz m’en-divije ket eun den e-unan beh o tremen eno.

“Birviken emezañ, ne daio va azen dre an dereziou-ze d’an neh, ha koulskoude n’eus hent all ebed ! N’eus forz, mar marv amañ, me a raio ivez. Evidon-me, ne ziskrogin ket anezañ hag her lezo da vond d’al leh ma troio en e benn.“

³ divesker d’ar zaout : iskiz.

⁴ silzig maout : ?

P'en em gavas an daou-mañ e traoñ an dereziou, an azen a zavas e dreid a-raog evid pignad war an derez kenta. Darbet e oe dezañ koueza, paneve ma hellas kaoud harp d'e zaou droad a-dreñv e gwask eur mên-ben a gavas eno. Neuze an azen a zav adarre e dreid a-raog evid pignad uhelloh. Sevel a ra bep tro uhelloh-uhella, ha Laouig, krog stard en e voue, a zav d'e heul, en eur lavared dezañ :

« Beh warnout, va azen ! En em gaoud a raim ! »

Pa en em gavjont war-laez, al loen kêz a oa skuiz-marzo ha beh en-devoa o tenna e alan. Evelato ne chomas ket tamm a-zav da ehana.

Eno bremañ Laouig a glev eur ganaouenn gaer, den koulskoude war-dro amañ !

A-benn eun hanter- eur vale goude, ez ejont en eur hoad. Ar gwez a oa uhel ha bodenneg a-zioh o fenn, ha disheolia a-bell a reent tro-war-dro. Laboused euz ar re gaerra, ruz, melen, gwenn ha glaz, a nije en-dro dezo, en eur gana ker koant ma oa eun dudi o hleved. Dreist kan ar re-mañ e kleve Laouig moueziou all kaerroh c'hoaz, ma vije lavaret e oant êlez ar baradoz o kana hag o c'hoari war o zelennou.

An azen a valee atao pa en em gavjont e penn eur vali hir-hir, ha Laouig a wel eno eul letonenn vraz hag en-dro dezi eur gael spern gwenn ha stank, ne vije den evid lakaad penn e viz enni heb beza toullet gand an drein. Ne oa eno hent all ebed da vond pelloh, ha red-mad e oe treuzi ar gael spern-ze pe zistrei en-dro.

Mad ! ne deo ket traou a seurt-se eo a zalh an azen a-zav. Hemañ a ya atao, ha pa oe tost d'ar gael spern hag harp outi, ar gael a zigor o plega a bep tu hag heb he zoulla tamm ebed.

Pa oe al loen-mañ en em gavet eno e-kreiz al letonenn, e chomas krenn a-zav hag en em lakaas da beuri.

Setu Laouig neuze ha diskenn diwar e gein, dre ma welas n'en-devoa ket da vond pelloh. Ne oa ket diskennet mad a-veh, ma welas astenn eun dousier dirazañ, ha warnezi peadra dezañ da zebri ha da eva. Ne wele o tegas an traou-ze nemed eun dorn hag eun hanter-vreh gwenn-kann. Ar burzud-mañ a lakaas Laouig nehet. Naon en-devoa hag evelato ne grede ket kalz debri, ha, moarvad, n'en-divije debret tamm, anez ma tilmmas en e spered ne dlee ket beza fall dezañ debri eun dra bennag, pa wele an azen e-unan o peuri. Neuze Laouig a stagas ganti, a zebras hag a evas gwalh e galon, na petra 'ta ?

An azen ; pa oe leun e gov, a hourvezas da ehana. Ne oa ket eur zouez, rag skuiz e tlee beza goude eur pennad hent evel en-devoa greet.

Ar paotr Laouig a reas ivez evel an azen hag en em astennas eno war al leton.

Evelato pa gavas dezañ e oa diskuiz a-walh e-unan hag e tlee e azen beza eveltañ, e lavaras Laouig d'e azen :

« Ahanta ! va azen, mond a reom adarre ! »

Al loen, pa glev, a zav diohtu en e zav, hag ar paotr a lamm war e gein adarre.

Neuze avad, e-leh mond a-raog evel en-devoa greet beteg-henn, an azen a zsitro war e hiz dre an hent ma oa eet di, hag en em gaoud a rejont o-daou er gêr ; goude tremen penn-da-benn dre an hent o-devoa greet evid mond.

Pa oent eet e porz ar maner, Laouig a ziskennas, a gasas e azen d'e graou hag a yeas war-eeun d'an ti. Lavared a reas d'an aotrou, a oa oh e hortoz :

« Setu-me distro, aotrou. Greet am-beus evel ho-poa lavaret din, ha laosket an azen da vond el leh ma kare, heb biskoaz sacha war e benn. »

« Mad az-peus greet !, eme an aotrou. Bremañ pa'z out distro, lavar din e pe leh out bet. »

« E feiz avad, aotrou, ne oufen ket lavared deoh petra eo ar vro-ze am-beus gwelet, rag dre amañ n'eus bro ebed heñvel outi na tost zoken. »

« Mad ! eme an aotrou. Ma n'out ket evid lavared din petra eo ar vro-ze, lavar dihanna petra az-peus gwelet, rag, emichañs, ez-peus gwelet eun dra bennag en da dro. N'out ket dall ha n'ez-peus kennebeud, moarvad, serret da zaoulagad ivez. »

« Nann avad, aotrou ! Ha traou a-walh am-beus gwelet, traou e-leiz ha ken burzuduz, ma'm-beus klasket anaoud petra 'oant, ha kaer am-beus bet klask gwella ma hellen, n'on ket bet evid gouzoud netra. »

« Mar kerez lavared din petra eo an traou-ze, me marteze a hello rei da anaoud dit petra int. »

« Da genta, eme Laouig, eet an azen er mor, hag a-benn eur pennad goude, ar mor a zo bet izellaet dindan e dreid hag an azen en-deus kavet eun hent da vale. »

« Ar mor-ze, eme an aotrou, a zo ar bed-mañ, hag an hent-se a zo hent buhez an dud war ar bed. »

« Goude, eme ar paotr, or-beus bet kavet eur pezh rod vraz hag a holoe an hent, hag en he hreiz laomennou kontellou e-leiz, aotennou, tachou ha filzier, ha traou all lemm pe lemmoh a bep seurt anezo. Dre greiz ar rod-se om tremenet hep kaoud kemend a boan evel a gav din o-bije bet. »

« An dra-ze, eme an aotrou, a zo ar penn kenta da vond d'ar baradoz. »

« Goude ar rod vraz-se, eur pennad mad en tu all, em-beus klevet kri forz ha yud gand eun den, eur biz dezañ hepken en tan. En eur dremen em-eus lavaret dezañ tenna e viz kuit ha n'en-divije ken a boan. »

« Ne oa ket heb abeg e krie er hiz-se, eme an aotrou. An den-ze a yee d'an ivern, ha kaer en-divije sacha, ne vije ket bet evid tenna e viz ; barnet e oa ha barnet mad. Goude e viz e tevje e vreh, hag e gorv a-bez da ziweza. »

« Pellohig ahano, eme Laouig, em-beus gwelet eun den all war greiz e gein en tan hag o c'hoarzin evelato en eur zelled ouz an neñv. Gand an daou zen-ze on bet nehet eur pennad mad. »

« Hemañ, an diweza-mañ, a lavaras neuze an aotrou, a oa er purgator hag a wele Doue ahano. Fiziañs en-devoa e torrje nerz e boaniou hag ez aje da ziskuiza d'ar baradoz. »

« Ahano ez on bet souezet adarre o weled eur pezh bagad saout lard-kuill evel toaz e-kreiz eur waremm goloet a vein hag a rehier, ha ne oa enni nemed koz brug dezo da beuri, hag eur pennad ahano, en eur prad goloet a heot flour, eur vandennad saout all a oa treud-eskern ha ken diskarn, ma'h ejent gand an avel war o zreid. Beteg o hov edont koulskoude er boued. Gand an dra-ze eo bet gwall dregaset va spered, ha biskoaz, kaer am-beus bet, n'on ket bet evid gouzoud petra a oa. »

« Ar rumm saout lard kenta, eme an aotrou, a zo skwer ar re baour war an douar, evito n'o-deus koulz lavared, netra da zebri, nemed a-wechou tamm amañ, tamm a-hont. Evelato laouen bepred en o stad, ez int lard, da lavared eo ez eo êz o spered gand ar pezh a zo roet dezo gand Doue. Ne hoantaont ket kaoud madou ar re all ; gand gras Doue o-deus a-walh... An eil rummad saout treud avad a zo skwer ar re fall ha pinvidig. Beteg o hov emaint e-kreiz ar boued hag evelato o spered ne deo ket êz gand ar pezh o-deus. Seul-vui o-deus, seul-vui o-deus c'hoant da gaoud. »

« Ahano, eme Laouig, ez ejom hag e valejom pell amzer heb kaoud netra, ken n'en em gavjom gand daou bez karreg vraz oh en em dourtal war greiz an hent, eun trouz braz hag eun dregern ganto, m'o hleved a bell bro. Pa en em stokent, e strinke diouto luhed ha tan, ha mein, ma oa eur spont tostaad outo. An azen a yeas d'o haoud evelato. Beh e oe dezañ mond e-biou ha din-me ivez, rag beg ha lost a oe paket etre an diou garreg. Lavarit din, aotrou, me ho ped, petra eo an diou garreg-se ? »

« Ar re-ze a zo da zaou vreur eet d'an ivern ; ne reont eno nemed en em ganna. »

« Goude, eme Laouig, or-beus ranket tremen dreist eur pont uhel savet war eur volz vraz, biskoaz ne weljon bolz evel hounnez. Gwasa a oa eo ne oa da bignad warnezi nemed dereziou ken enk ka ker moan, ma oe tost d'an azen diruilla diribin d'an traoñ ne oufen lavared ped gwech. Evelato e hellas goude kalz a boan tizoud ar hreh, ha goude e tiskennas, me atao war e gein. »

« An hent-se striz, diêz hag uhel, a zo an hent tosta da zor ar baradoz, eme an aotrou. Poan a ranker da gaoud evid mond di, ha n'eo ket an oll evid pignad eno, evel az-peus gwelet. Meur a hini, pa vezo pignet eur pennad mad, a ziruiñ ouz traoñ, ha goude n'o-deus ket ar galon da bignad adarre. Klask eun hent all a reont ha ne gavont nemed hent an ivern. »

« Diskennet ahano, eme ar paotr, e klevjon goude eur ganaouenn gaer, hag ez eas va azen dre eur vali gwez kaer – ar re gaerra am-beus gwelet biskoaz-, da eul letonenn vraz, eur hae spern-gwenn en-dro dezi. Ar spern a oa ker stank, ne vijed ket evid lakaad penn ar biz e-barz heb beza toullet gand an drein. Evelato, an azen, diohtu ma oe tost, a lakaas e benn e-touez ar spern hag ar harz a zigoras evid lezel anezañ da dremen eno. Pe oa eet e-barz, e chomas a-zav hag en em lakaas da beuri. Neuze e tiskennjon diwar e gein, ha me gweled eur vreh hag an dorn gwenn o tond hag oh astenn eun dousier a-ziragzon ha warnezi a bep seurt traou mad da zebri ha da eva. Ha me naon din, e oen lent da genta. Evelato e trebrjon goude-ze hag eh ehanjon, gourvezet war al letonenn, an azen em hichenn. Goude debri ha diskuiza eur pennad, e tistrojom on-daou en-dro, dre an hent ma oam eet. Ha setu-ni en em gavet, evel a welit. Bremañ, aotrou, ho-peus klevet ganen kement or-beus gwelet. »

« Ar vali gaer-ze az-peus gwelet hag al letonenn vraz-se a oa eur hael spern-gwenn en-dro dezi, a zo, evel ma lavarfen dit, a-zindan ar baradoz. An dorn hag ar vreh wenn a zo dorn ha breh eun êl, hag ar pezh az-peus debret a viro ouzit da vervel, da lavared eo, da vond d'an ivern... Bremañ lavar din, eme an aotrou, pegeid a zo, a gav dit, abaoe ma'z out eet ahano ? »

« Ne ouzon ket, aotrou ! Marteze ez eus eur pemzeg devez bennag pe ouspenn. »

« Evid doare, ne dout ket bet inouet en hent ? »

« Nann avad ! rag traou a-walh a gaven d'am dizinou. N'am-beus ket kavet tamm hir an amzer. »

« Mad ! koulskoude ez eus hirio daou vloaz ha kant abaoe ma'z out bet eet kuit ahann. Da vamm a zo maro hag a zo pardonet gand Doue : er baradoz ema. Te a vevo c'hoaz eur pennadig, ha goude ma vezi maro, ez i da gaoud da vamm d'ar baradoz ez-peus gounezet o senti ouzin, rag an hini na zent ket oh e vestr pe oh Doue a zo mestr an oll, a zo eun den kollet. Bremañ eh ouzout ervad petra eo kement az-peus gwelet en da hent. Koulskoude e kav din n'ez-peus lavaret ger diwar-benn an hini koz a oa en em gavet en hent a-dost amañ. »

« Nann, aotrou, gwir a lavarit. »

« Mad ! Henez, an hini koz-se ha me, ne dom on-daou nemed unan. Ar pezh az-peus bet roet dezañ, az-peus roet din-me, hag, hervez a welez bremañ, ar pezh az-peus greet ne deo ket bet kollet evidout. »

Goude klevet an traou-mañ gand an aotrou, Laouig, beteg eno chomet evel eur paotr yaouank-flamm, a zeuas da veza eun den en eun taol, hag eun den koz zoken, p'en-devoa neuze deg vloaz ha kant, rag eiz vloaz en-devoa pa en em gavas da genta e ti an aotrou-mañ a oa an Aotrou Doue e-unan.

Laouig a varvas eno hag e ene a oe kaset gand an êlez rag-eeun d'an neñvou.